

INTERJÚ TAMASKÓ ESZTERREL, A RIJEKAI EGYETEM MAGYAR LEKTORÁVAL

Sárkány Fruzsina

fruzsina.sarkany@unipd.it

Padovai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,

Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Tanszék

<https://orcid.org/0000-0001-8847-8970>

A horvát–magyar kapcsolatok több évszázados történetének szerves folytatásaként 2020 őszén megkezdte működését a Magyar Nyelvi Lektorátus a Rijekai Egyetemen. Tamaskó Eszter magyar lektor azóta is töretlen lelkesedéssel tanítja a magyar nyelvet és népszerűsíti a magyar kultúrát az egyetem falain belül és azon kívül is. Vele beszélgetünk oktatási kérdésekről, helyi magyar kulturális programokról és a városban fellelhető magyar vonatkozásokról is.

Először is mesélnél arról, honnan datálódik a kötődésed a horvát nyelvhez és kultúrához?

A horvát nyelvhez és kultúrához való kötődésem egészen a gyerekkoromig nyúlik vissza. Egy horvát nemzetiségű településről, Dusnokról származom, ahol apai és anyai ágon is horvát gyökerekkel rendelkezem. A helyi horvát közösség ősei körülbelül háromszáz évvel ezelőtt Szlavóniából települtek át, és ez a történelmi háttér a családi emlékezetben és a mindennapokban is jelen van. Bár a nagyszüleim még beszélték a helyi horvát nyelvváltozatot, ez a nyelv mára sajnos kihaltfélben van, ami megmaradt, azt próbálok dokumentálni, feldolgozni. Én már nem anyanyelv-ként sajátítottam el: az általános iskolában ugyan tanultam valamennyit, de igazán intenzíven csak az egyetemi éveim alatt kezdtem el foglalkozni vele. A kulturális kötődés viszont mindig is bennem volt, erre én is utólag jöttem rá.

Mondanál pár szót a tanulmányaidról és arról, hogyan kerültél a Rijekai Egyetemre?

A ELTE BTK-n végeztem horvát és magyar szakon. Ez utólag egy nagyon jó választásnak bizonyult, mert már az egyetemi évek alatt, majd azt követően is végig ezen a vonalon dolgoztam: a horvát–magyar kapcsolatok határozták meg a szakmai utamat, akár Magyarországon éltem, akár később Horvátországban. 2012-ben egy doktori ösztöndíjjal kerültem ki Zágrábba. A kétéves ösztöndíj lejártá után más területeken dolgoztam a horvát–magyar vonalon. Amikor 2020-ban megalakult a Magyar Nyelvi Lektorátus a Rijekai Egyetemen, én is megpályáztam a pozíciót. Nagy kihívásnak tekintettem azt, hogy nulláról kell valamit felépíteni. Végül nekem szavaztak bizalmat, és így 2020 óta a Rijekai Egyetem Magyar Nyelvi Lektorátusán dolgozom.

Ahogy fentebb említetted, az egyetem magyar nyelvi lektorátusa igen fiatal, 2020 őszén indultak el a nyelvi kurzusok. Az egyetemi struktúrában belül hol helyezkedik el a magyar nyelv és milyen formában zajlik az oktatás?

A magyar nyelvi lektorátus a Rijekai Egyetemen belül is a legfiatalabbak közé tartozik: 2020 őszén indult el, a lengyel, a szlovén és a macedón lektorátus után. Szervezetileg a kroatistikához, vagyis a horvát tanszékhez tartozunk, ugyanakkor a lektorátusok bizonyos fokú autonómiát élveznek az egyetemi struktúrában belül. A magyar nyelv választható tantárgy, jelenleg a *Magyar nyelv 1-től 6-ig* kurzusok keretében lehet tanulni, heti egy alkalommal, 90 perces óra keretében, de most az óraszám 90 + 45 percre emelésén dolgozunk. A nyelvoktatás mellett egy horvát nyelvű kurzust is tartok, amelynek témája az igen sokszínű magyar kultúra. Ezek a tárgyak úgynevezett *communis* kurzusok, vagyis elvileg a Rijekai Egyetem valamennyi hallgatója számára nyitottak. A gyakorlatban azonban főként a Bölcsészettudományi Karról érkeznek a diákok, ugyanakkor nem egyetlen szakról, ami kifejezetten sokszínűvé teszi a csoportokat.

A kevésbé ismert és tanított nyelvek fennmaradása a felsőoktatásban mindenhol nagy kihívásokkal küzd, viszont azt feltételeznénk, hogy a Magyarországgal szomszédos országokban a földrajzi közelség miatt többen választják a magyar nyelvet. Ezzel kapcsolatban mik a tapasztalataid? A hallgatók konkrét céllal jönnek vagy „véletlenül” kerülnek az óráidra? Vannak esetleg származásnyelvi hallgatóid?

Valóban nagy kihívásról van szó. Nem tudom, más egyetemeken milyen a helyzet, de a Rijekai Egyetem magyar nyelvi lektorátusán viszonylag sokan választják a magyart. Ennek részben oka lehet a földrajzi közelség is: többen érkeznek Horvátország északi területeiről, akik jártak már Magyarországon, átjártak vásárolni, vagy volt valamilyen személyes kapcsolatuk magyarokkal. Ugyanakkor azt látom, hogy nem ez a fő motiváció. A hallgatók körében a magyar nyelvnek „jó híre van” az egyetemen: jó a hangulat az órákon, sok érdekességet lehet tanulni, és egyfajta kihívást jelent, de mégis más típusút, mint amit a hallgatók a fő szakjaikon megszoktak. Emiatt sokan inkább kíváncsiságból, érdeklődésből választják. Konkrét céllal kevesen érkeznek, bár én igyekszem ezt az oldalt is erősíteni, és megmutatni, hogy a magyar nyelvtudás a munkaerő-

piacon is előnyt jelenthet. Származásnyelvi hallgatók csak elvétve fordulnak elő. Ebben a fél-évben például egyetlen ilyen hallgatóm volt, akivel külön is foglalkoztam, illetve néha akad olyan diák, akinek nagyszülői kötődése van a magyar nyelvhez, de ez inkább kivételnek számít.

Milyen nehézségeket tapasztalsz a horvát anyanyelvűek magyartanulása során? Van esetleg bármilyen hasonlóság a két nyelv között, amire támaszkodni tudsz, ami segít a tanításban? Van olyan nyelvi struktúra, amit könnyebben sajátítanak el a hallgatók?

A legnagyobb nehézség a horvát anyanyelvű hallgatóknál az a nagyon erős sztereotípiá, hogy a magyar nyelv „megtanulhatatlan” és rendkívül nehéz. Ennek egyik oka valószínűleg az is, hogy a horvátok a szomszédos nyelveket többé-kevésbé értik, a magyart viszont egyáltalán nem, így egyfajta idegenség társul hozzá. Számomra tehát az első és legfontosabb feladat az, hogy ezt a mentális gátat áttörjük.

Strukturális és tipológiai szempontból nincs (sok) hasonlóság a horvát és a magyar nyelv között, viszont a szókincs szintjén annál inkább. A több mint nyolcszáz éves közös horvát–magyar történelem nagyon sok nyomot hagyott. Már a bevezető órán elmondom a hallgatóknak, hogy alig lesz olyan óra, amikor ne találnánk legalább egy közös elemet.

Ezek már kezdő szinten is megjelennek. Ilyenek például a hét napjai közül a *szerda*, *csütörtök*, *péntek* vagy *szombat*, amelyek szláv eredetűek, vagy olyan hangtanilag izgalmas esetek, mint a *péntek* és a *szombat* nazális magánhangzói, amelyek a horvátból már a 12. században eltűntek, a magyarban viszont megőrződtek. Szintén korán előkerülnek azok a példák, ahol a magyar nyelv magánhangzókkal oldotta fel a mássalhangzó-torlódásokat, mint az *asztal*, *iskola* vagy *udvar*.

Mindig hangsúlyozom, hogy a magyar tanulásához egy kicsit „out of the box” gondolkodásra van szükség: egy másfajta logikát kell elsajátítani, például a magánhangzó-harmóniában. A tapasztalatom az, hogy aki ezt a logikát el tudja fogadni, és eljut egy bizonyos szintre, az onnantól kezdve kifejezetten megszereti a nyelvet.

Van valamilyen jól bevált módszertani gyakorlatod, amivel a horvát anyanyelvű diákok körében sikert aratsz?

Nehéz lenne egyetlen módszert kiemelni, de az utóbbi időben különösen nagy sikere volt egy módszernek, amelyet én magam is egy beszédkurzuson tanulok. Ennek a lényege az, hogy a hang építőelemeivel játszunk: szavakat és mondatokat ismétlünk különböző hangnemben és módokon: csak magánhangzókkal, csak mássalhangzókkal, összezárt fogakkal, hangosan vagy halkán, lassan vagy gyorsan, akár szándékosan túlargulázva. Ez a fajta „hangjáték” hasznos például a magánhangzó-harmónia gyakorlásánál. A tapasztalatom az, hogy ez a módszer oldja a gátlásokat, játékosá teszi az órát.

Rijeka a történelem során különböző államalakulatokhoz tartozott, többek között az Osztrák–Magyar Monarchia és Olaszország része is volt. Ma is érezhető a városban ez a sokszínű örökség?

Ez az egyik kedvenc kérdésem, mert én magam is leginkább a történelmém, azon belül is a magyar múltján és örökségén keresztül tudok hozzá kapcsolódni. Nemcsak arról van szó, hogy a város az Osztrák–Magyar Monarchia része volt: Fiume – mai nevén Rijeka – 1779-től egy különleges jogállású területként, *corpus separatumként*, vagyis „elcsatolt testként” közvetlenül a magyar királyság fennhatósága alá tartozott.

A város sokszínű öröksége ma is érzékelhető. Az utcán gyakran hallani olasz szót, hiszen jelentős az olasz kisebbség, emellett létezik egy sajátos, autonómiára törekvő helyi identitás is, amelyhez egy külön olasz nyelvjárás, a fiumei dialektus kapcsolódik. A magyar örökség talán kevésbé látványos első pillantásra, mégis erősen jelen van – különösen akkor, ha az ember figyelmesen néz körül. Ilyenkor Rijeka bizonyos részei kifejezetten „magyar városnak” hatnak, főként a tenger mellett. Ez elsősorban az építészetben érhető tetten: a város a kiegyezés utáni időszakban, 1868 után vált igazán modern nagyvárossá, és ez a városképben máig felismerhető. Emellett számos emléktábla is őrzi a magyar jelenlét nyomait, amelyek nagy része Ágoston Gergely megyei magyar képviselő elhivatott munkájának köszönhető. Ilyen például Baross Gábor emléktáblája is, akiről a kikötő egyik részét el is nevezték. De akadnak más nyomok is: például találkozhatunk eredeti magyar feliratokkal a régi kikötőbakokon, sőt a városban máig van egy olyan csatornafedél, amelyen magyarul olvasható a felirat: „vízvezeték”. Ezek az apró részletek számomra különösen kézzelfoghatóvá teszik Rijeka magyar múltját.

Mivel Horvátország közvetlen szomszédja Magyarországnak, azt gondolnánk, hogy a horvátok több tudással rendelkeznek a magyar kultúráról, mint például egy távolabbi ország lakói. Megfelel ez a feltételezés a valóságnak?

Ez volt eredetileg az én feltételezésem is, sőt bizonyos mértékig a személyes tapasztalatom is, különösen Zágrábban. A horvát főváros földrajzilag közelebb van Magyarországhoz, és azt tapasztaltam, hogy – főleg az idősebb generáció körében – valóban több ismeret van a magyar kultúráról és történelemről. Éppen ezért nagyon érdekes volt szembesülni azzal, hogy mindez hogyan jelenik meg a hallgatók körében, a magyar határtól már néhány száz kilométerre. Természetesen vannak olyanok, akik jártak már Magyarországon – vásárolni, Budapesten, esetleg a Balatonnál –, de összességében nagyon keveset tudnak az országról. Az ismereteik többnyire néhány általános elemre korlátozódnak: Budapest, paprika, gulyás, és hasonló, erősen turisztikai toposzokra. Bizonyos történelmi kapcsolódási pontokat ugyan ismernek, de ezek ritkán állnak össze átfogó képpé. Éppen ezért hoztam létre a *Bevezetés a magyar kultúrába* című szemináriumot, amely egyféléves tantárgy, és horvát nyelven tartom. A célom az volt, hogy a hallgatók ne csupán a „turistaszintű” ismeretekkel találkozzanak, hanem egy mélyebb, árnyaltabb képet kapjanak a magyar kultúráról, történelmi és kortárs összefüggéseiben egyaránt. A legnépszerűbb óra – a hungarikumkóstoló mellett – már harmadik éve a terepgyakorlat, a városi séta, ahol végigjárjuk a magyar vonatkozású helyeket.

2025-ben jelent meg a *Magyar irodalmi emlékhelyek az Alpoktól az Adriáig* című háromnyelvű kiadvány. Rijeka is helyett kapott a felsorolásban? Az irodalmi vonatkozásokon kívül vannak más, a magyar kultúrához kapcsolódó pontok a városban?

Igen, ez a kiadvány valóban nagyszerű és hiánypótló munka. A *Magyar irodalmi emlékhelyek az Alpoktól az Adriáig* három nyelven – horvátul, szlovénül és magyarul – jelent meg, Kiss Gabriella, valamint Kruzslíc Tamás szerkesztették a zágrábi és ljubljanoi hallgatóikkal együtt. Természetesen Rijeka is helyet kapott benne, és az irodalmi vonatkozások mellett meglepően sok más magyar kapcsolódási pont is felfedezhető a városban.

Az egyik személyes kedvencem a rigójancsi sütemény, amely Horvátországban kizárólag Rijekában kapható. A hagyomány szerint Rigó Jancsi második feleségével, Clara Warddal járt a városban, és a sütemény ma is szerepel a helyi cukrászdák kínálatában, *rigojanči* néven. A város egyik legismertebb cukrászdájában emléktábla őrzi dr. Charmant Oszkár nevét, aki a magyar közjegyzőség első folyóiratát alapította. Három Kolodko-szobor is található a városban, ezek közül az egyik a Carpathia hajót ábrázolja. A vasútállomást egy magyar mérnök, Pfaff Ferenc tervezte – erről szintén emléktábla tanúskodik –, és az épület előtt egy magyar vasúti kocsi is látható. Ezeknek a magyar vonatkozású emlékeknek a száma még mindig bővül. 2025 novemberében például Semmelweis Ignác szobra kapott helyet az Orvosi Kar szoborparkjában, még ha közvetlen rijekai kötődése nem is volt. Ugyanakkor bőven maradtak még feladatok: Csíkszentmihályi Mihály, a pozitív pszichológia világhírű alakja ugyanis Fiumében született a helyi konzul gyermekeként, ennek ellenére a városban szinte alig tudnak róla. Nagyon szeretném, ha a jövőben legalább egy emléktábla őrzné az ő nevét is.

A nyelvtanításon kívül sokféle színes programot is szervezel a városban, amelyek a magyar kultúra egy-egy szeletét mutatják be. Ha van helyi magyar közösség, sikerül őket megszólítani ezekkel a rendezvényekkel? A helyi horvát közösséget mennyire sikerül bevonni?

Valóban sok programot szervezek, mert kifejezetten fontosnak tartom, hogy a magyar kultúra sokszínűségét megmutassuk a helyieknek. Ebben nagyon jó partnerekkel dolgozunk együtt. Kiemelném például az együttműködésünket a Rijekai Városi Múzeummal: 2022 nyarán közösen valósítottuk meg *A modern Fiume születése 1868–1918* című nagyszabású kiállítást. 2024-ben a fiumei villamos 125. évfordulóját ünnepeltük meg – ehhez egy kiadvány is készült, amelyet Zsigmond Gábor, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója adott ki, és vele közösen egy háromnyelvű – magyar, horvát és angol – kiállítást is létrehoztunk. Ez több mint fél éven át volt látható a város egyik nyilvános terében.

Emellett szoros az együttműködésünk a zágrábi Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központtal is, közös programokat is szervezünk: tavaly például egy Jókai témájú pubkvíz valósult meg, illetve közösen indítottuk a *Csárdás a tengeren* című igen sikeres táncbánsorozatunkat. Rijekában van helyi magyar közösség is, bár létszámában nem túl nagy. Emellett a horvát közösséget is sikerül megszólítani, különösen a gasztronómiai, táncos és zenei programokkal.

Rijekán kívül Zágrábban és Eszéken is lehet különböző formában magyarul tanulni. Milyen hasonlóságokat és különbségeket látsz ezeken az oktatóhelyeken a Rijekai Egyetemmel összevetve?

Horvátországban a felsőoktatásban jelenleg három helyen lehet magyarul tanulni: Zágrábban, Eszéken és Rijekában. Ezeket az oktatási helyszíneket azonban nehéz – és talán nem is érdemes – összehasonlítani, mert alapvetően eltérő struktúrában működnek. Zágrábban és Eszéken tanszékek vannak, ami azt jelenti, hogy aki oda beiratkozik, az a magyar szakot választja, ez pedig egy komoly, többéves elköteleződést feltételez.

Rijekában azonban csak lektorátus van. Itt a magyar nyelv választható tantárgy, a hallgatók a főszejük mellé veszik fel, gyakran érdeklődésből, kíváncsiságból vagy egyfajta intellektuális kuriózumként. Ez nem igényel hosszú távú elköteleződést: bár már hat féléven keresztül lehet magyarul tanulni, a hallgatók bármikor dönthetnek úgy, hogy nem folytatják. Tehát más a célcsoport, más a motiváció, más a keret. A lektorátusi forma előnye viszont az, hogy nagyon nyitott, rugalmas, és olyan hallgatókat is elér, akik egy tanszéki képzésbe valószínűleg nem iratkoznának be, mégis tartós és mély érdeklődés alakulhat ki bennük a magyar nyelv és kultúra iránt.

Végezetül röviden felvázolnád a jövőbeli szakmai terveidet?

Úgy érzem, hogy az elmúlt hat tanév során sikerült a magyar nyelvi lektorátus pozícióját megszilárdítani, és szervesen beilleszteni a rijekai egyetemi rendszerbe. Ma már az egyetemen is tudják, hogy létezőnk, és a hallgatók körében is egyre ismertebbek a kurzusaink. A következő időszakban az egyik legfontosabb célom az, hogy ezt a stabilitást megőrizzük: hogy évről évre sikerüljön új hallgatókat bevonni, és hosszabb távon is fenntartani az érdeklődést a magyar nyelv és kultúra iránt. Személyes szakmai célom az is, hogy a város magyar vonatkozású öröksége tovább erősödjön. Nagyon fontosnak tartanám, hogy Hajnal Antalnak, a fiumei kikötő tervezőjének valamilyen formában emléket állítsunk Rijekában. Ugyanígy szeretném, ha Csikszentmihályi Mihály emlékezete is nagyobb hangsúlyt kapna. Összességében azt szeretném, hogy minél több hallgató kerüljön kapcsolatba a magyar nyelvvel és kultúrával, és hogy az oktatáson, a kulturális programokon és a tudományos párbeszéden keresztül hozzájáruljunk Magyarország láthatóságának erősítéséhez, valamint a magyar kultúrával kapcsolatos pozitív attitűdök elmélyítéséhez a horvát közegben.